

Hvad ser du?

Når man bliver ældre, dvæler man nu og da ved alle de forgangne år. Hvis min første hustru *Thyra* havde levet, havde vi fejret vort guldbryllup i sommer. Hun blev hentet hjem til herligheden for 31 år siden. Hun fik et kort liv; 42 år blev hun.

Vi var vokset op på et tidspunkt, da Guds frygten i langt højere grad prægede skolerne, og da værdige præster forkyndte evangeliet med myndighed i folkekirken.

Jeg har tidligere nævnt, hvad min konfirmationspræst, senere biskop *Axel Malmstrøm*, betød for mig; han viede os i *Københavns Domkirke*, og her er hans tale til os hin dag i 1941:

»På den oktoberdag i 1930, da du, kære brudgom, stod som konfirmand her i Københavns Domkirke, nævnte jeg, da jeg standsede ved dig, det *Paulus-ord*, som altid har betydet meget for mig selv: »*Nåde-gaverne og sit kald fortryder Gud ikke*« (Rom. 11,29). Når jeg nu i dag, kære brudepar, har den store glæde at øve præstetjeneste ved jeres højtid, vil ingen af jer finde det mærkeligt, at jeg nu nævner det samme ord som en indvielse over jeres hjem og fremtid.

Når man læser i sin Bibel, skal man vænne sig til at lægge mærke til *sammenhængen*, i hvilken et ord siges. Det ord, jeg i dag nævner for jer, får på en ejendommelig måde lys over sig ved at blive set i sin sammenhæng. Paulus har talt om, hvordan *Israel* forkastede evangeliet, og hvordan evangeliet netop igennem jødernes nej dertil nåede ud til hedningerne; men engang ved dette verdensløbs afslutning skal der komme en mærkelig vækkel-se inden for Israels folk, og dette Guds gamle ejendomsfolk skal i dets helhed få syn for Guds frelse i Jesus Kristus, *thi* – og så kommer Ordet – *nåde-gaverne og sit kald fortryder Gud ikke!*

Det grundsyn får ikke blot Kristi disciple til at se med helt andre øjne på det lidende Israel, end gennemsnitsmennesker gør, men det giver os også et gribende indblik i, hvordan Guds sind overfor os troløse mennesker er!

Vi kan være utro, men Han bliver ved med at være tro, thi han kan ikke fornægte sig selv. Herren fortryder ikke sit kald. Vi ser her ind i det, der netop gør Gud til Gud: når han skænker et menneske noget, fortryder han det ikke – han tager aldrig sine nådegaver tilbage – fra hans side bliver der ved at være en åben dør!

Der kan komme stunder i en kristens liv, da han synes, at alting er mørkt; da er

det godt at huske, at helt mørkt kan det aldrig blive, thi Herren fortryder aldrig sit kald.

Når I to unge i dag står som brudgom og brud og med tak i jeres sind ser frem imod alt det lyse, der venter jer, *jeres eget hjem*, hvor I to skal leve livet sammen i Jesu navn, da er dit konfirmationsord et herligt ord at række jer!

Vi i *Den danske Folkekirke* skylder *Martin Luther* uhyre meget, ikke mindst på grund af hans evangeliske syn på menneskelivet. Han blev aldrig træt af at gentage, at det kristne menneske-liv ikke er en slags unaturligt menneskeliv, hvor man med halvgod samvittighed lever hjemmets liv og gør sin almindelige jordiske gerning. Nej, Gud hjælper ved sin Ånd sine børn til at leve livet på *den måde, der svarer til Hans tanker, d.v.s. som et i Jesus Kristus genløst menneskeliv*, hvor hele hverdagens liv og gerning er præget af troen på Ham og leves under ansvar for Ham. Vi kan ikke dele menneskelivet i en religiøs og en verdslig halvdel. Nej, hvis vort liv er givet til Gud, da skal vi og må vi have lov til at leve hver dag i Jesu navn både hjemme og på arbejdspladsen som de, der trænger til forladelse, og som de, der ved, at »jeg i min stand og kald min Gud og Fader kan tilbørlig dyrke«.

Jeg ønsker inderligt for jer to unge, at I, også når det gælder jeres hjem og jeres jordiske gerning, må huske, at nådegaverne og sit kald fortryder Gud ikke, så I med et muntert, taknemmeligt sind må gøre jeres gerning.

Vel lægger det *en stadig alvor* ind over vort liv, at vi i alle menneskelivets små og store enkeltheder skal stå Gud til regnskab, men samtidig er det en af Guds allerdejlige gaver, at han har indrettet menneskelivet sådan, at vi efter hans tanke skal være to, mand og hustru, og hjemmet bliver et stykke paradys på jord, hvor vi lærer at dele alle ting i Jesu navn, så at Gud kan æres i alle ting.

Bryllupsdagen er indgangen til det, der bliver stedse rigere, og efterhånden som årene går, knyttes mand og hustru mere og mere sammen, og takken til Gud for hjemmets gave får en stadig dybere tone i vort liv.

Gud fordeler som regel sine nådegaver sådan, at ingen bliver helt glemt, og ikke alle har samme nådegaver. Der er ikke noget Guds barn, der ikke fik en eller anden nådegave, en evne, som han eller hun på en særlig måde skal blive til velsig-

nelse med – måske en naturgave, der fra Guds side tillige er en nådegave.

Men apostelen Paulus minder Kristi disciple om, at nådegaverne aldrig gives til personlig nydelse, men til *menighedens opbyggelse*. Når jeg har tænkt på denne dag og den glæde, det skulle være at mødes med jer to unge, så synes jeg, at noget af det, der gjorde mig allergladest, var overbevisningen om, at Gud har begyndt at give jer syn for, hvad *menigheden* er, det *kristne fællesskab*, ikke blot som I to unge kan opleve det, når I beder sammen og læser Guds ord, men som det er i Guds hus, i Herrens menighed, måske i et lille udsnit af den i en Bibelkreds eller i en bedestund med en flok venner.

Jeg ønsker inderligt for jer, at der må ligge mange dejlige oplevelser gemt til jer i menighedens fællesskab og i den tjeneste, som Gud kalder jer til: *at være hans medarbejdere til Kristi riges udbredelse over den hele jord*. Vel kan vi ikke drage noget menneske til Kristus; det kan kun Gud selv ved sin Helligånd, men vi kan bede for mennesker, vi kan stille vore hjem til rådighed for Ham og for dem, der ligesom vi beder: »Komme dit rige, o Gud!«

Gud signe jeres hjem, at det i de år, der ligger foran, må blive brugt af Gud, altid helliget Herren!

Gud har givet jer nådegaver til de opgaver, han stiller jer – og sine nådegaver og sit kald fortryder Gud ikke!

Det er et herligt ord. Det peger på Gud. Det giver os mod trods al vor usselhed. Gud lover, at han aldrig vil slippe os, og hvad han lover, det holder han! Thi han er en trofast Gud! Det vil han også være i jeres hjem og tjeneste!

Amen!«

*

Det var næsten et profetisk ord, den gode biskop gav os. Jeg forstod ham bedre, da nogle år var gået, end da jeg stod ved *Thyras* side og lyttede til ham.

Han talte om *Israel* – og det midt under nazisternes udryddelseskampagne og besættelsen af vort land. Han talte om det overmåde herlige, at Gud har brugt deres forkastelse til vor antagelse, men at hele Israel en dag skal blive frelst.

Han talte om Guds *trofasthed* – hvor har jeg haft brug for det! Uden den havde Gud forlængst forkastet mig.

Han talte om menigheden som et *kri-*

stent fællesskab og lagde da retningen for den tjeneste, vi senere skulle komme ind i, men som vi ikke havde den ringeste anelse om hin dag.

*

Nu er et halvt århundrede gået. De allerfleste af de mange, der var med til bryllupsfesten i 1941, er nu borte. De fleste af mine ungdomsvenner er borte. Alle dem, der var med i vor bedekreds for Israel, har jeg måttet tage afsked med.

Men Thyras moder lever endnu. Hun har været enke i 35 år, begravet fire døtre og en svigersøn og er nu snart hundrede år. Herrens veje er sandelig usporlige, hans domme uransagelige – men alt, hvad han gør, er herligt gjort!

Jeg syntes for 31 år siden, at intet værre kunne ske mig, end at Thyra skulle tages fra mig. Alt andet måtte gerne ramme mig, blot jeg havde hende. Jeg lærte senere, at Gud heller ikke da tog fejl, da han hentede hende hjem til sig.

Når jeg sidder og tænker tilbage, bliver Guds barmhjertighed og uforskyldte nåde overskriften over hele mit liv.

*

Biskop Malmstrøm talte om det kristne fællesskab hin junidag i 1941 – og ni år efter begyndte Gud det vidnesbyrd, der udviklede sig til et sådant fællesskab i troen, håbet og kærligheden.

Og nu, fyrrer år efter, har han grebet ind for at forny det, så vi atter kan fryde og glæde os såre!

Kristent Fællesskab var ved at blive så ordinært, at mange ikke kunne kende det igen, og det havde jeg en stor del af skylden for, det ved jeg – men nådegaverne og sit kald fortryder Gud ikke, derfor gav han i sin kærlige visdom mig og adskillige med mig en helt ny begyndelse – når man er blevet femoghalvfjerdsindstyve år, er en helt ny begyndelse sandelig ingen selvfølge, men en vidunderlig understregning af, at nådegaverne og sit kald fortryder Gud ikke! Ham være æren nu og i al evighed!

*

Tusinde år er for Herren som en dag – ikke underligt, at et halvt århundrede føles som et pust.

Man ser tilbage; det er ikke så svært, det er ganske naturligt – men at se tilbage, som David gjorde det, kan kun den, der kan se Herrens hånd bag alt det forgangne; han udbryder med den store konge: »Min sjæl, lov HERREN, og alt i mig love hans hellige navn« (Salme 103).

Så bliver tilbageblikket en bekræftelse i Guds ufattelige barmhjertighed og trofasthed og en inspiration til at se fremad imod målet, den sejrpris, hvortil Gud fra det høje kaldte os i Kristus Jesus.

Er de forgangne mange år kun et pust, hvad da med de få, vi har tilbage?

Men hele vejen gælder, hvad der lød ved min konfirmation og mit bryllup i 1941: »Nådegaverne og sit kald fortryder Gud ikke!«

*

Adskillige af os oplever nu en virkelig fornyelse, skønt mange af os ikke er unge mere.

Det er en ny glæde for os at gå til Gudstjeneste, thi det er ikke os, der har fundet på noget nyt, men Gud, der har skænket fornyelse.

Det er en ny glæde at være sammen, thi sådan har Gud gjort det.

Det er også, som om Gud, der ikke fortryder nådegaverne og sit kald, åbner Skriften for os på en ny måde – når det sker, har ingen af os brug for noget andet!

Nu påhviler der os det store ansvar ikke atter at lade det nye komme ind under mennesketankers herrevælde, ledelse og kontrol, men lade det forblive under en åben Himmel med »hovedkvarter« heroventil og ikke noget sted her på jorden.

Vi vil ved Guds nåde være lige så enkle, som skildret i artiklen »Troens enkelhed«.

*

Da jeg på min »guldbryllupsdag« tog biskop Malmstrøms tale frem for at læse den, var der flere ting i den, der gjorde indtryk på mig.

Han anvender ordet »gennemsnitsmennesker« i modsætning til »Kristi disciple« – det gav mig noget at tænke på.

»Kristi disciple ser med helt andre øjne på det lidende Israel, end gennemsnitsmennesker gør« – ja, og de ser med helt andre øjne på alt af betydning!

De føler sig ikke farisæisk hævet over gennemsnitsmennesker, thi de ved, at de i sig selv intet andet er end synd – men de har fået nye øjne at se med – ja, en »ny hjerne« at tænke med.

Derfor er Kristi disciple i uafladelig konflikt med flertallet. De søger ikke strid, men »nye øjne at se med« fører uundgåelig til konflikt!

Biskoppen havde også Hitler og alle hans tilhængere og håndlangere i tankerne, da han anvendte ordet »gennemsnitsmennesker« for dermed at placere dem, hvor de mindst af alt ønskede at høre hjemme, thi de anså sig for overmennes-

sker i den germanske race, der var alle andre uendeligt overlegen!

Der fandtes i Den danske Folkekirke dengang mænd af format. Biskop Fuglsang-Damgaard satte sit liv ind, da han udsendte det hyrdebrev, der på den værdigste måde tog afstand fra jødefølgelserne, og derefter måtte gå under jorden.

*

Jeg voldte Axel Malmstrøm og mange andre sorg, da jeg forlod folkekirken, og jeg kan endnu mærke bedrøvelsen derved, skønt så mange år er gået. Men jeg måtte gøre det. Sådan var Guds vej for mig. Jeg skulle en vej, som var og er vanskelig at forklare, og som jeg har haft svært ved selv at forstå.

Men både Axel Malmstrøm og Fuglsang-Damgaard var så storsindede og storhertede, at de altid senere tog broderligt imod mig, og i 1953 åbnede biskop Fuglsang-Damgaard Københavns Domkirke for os, da vi havde indbudt James Stewart til nogle evangeliske møder. Da stod jeg atter i den kirke, hvor jeg var blevet konfirmeret og viet, og da kaldte Herren på mange. Det kom som en total overraskelse for os.

Kirken var fem aftener i træk stopfyldt af søgende mennesker. Da oplevede vi atter, hvad Gud havde beredt, men som ikke indgik i nogen menneskelig planlægning.

Domprovst Brodersen var med i alt dette, og jeg, der var en generation yngre end disse kirkeledere og var gået en anden vej, fik da en uforglemmelig erfaring af, at det egentlige fællesskab ikke er skabt af mennesker, men af Guds Ånd.

Lad os afstå fra »klog« planlægning – lad os stole på Herren og følge Ham – da oplever vi, hvad Han har beredt – det er det eneste, der du'er i Guds rige!

Vidunderligt, at Herren ikke fortryder nådegaverne og sit kald! Han fører os i nåde tilbage til troens enkelhed, altså den tro, der er dårskab i den »sunde« fornufts bedømmelse.

*

Men det allerrigeste i de svundne halvtredsindstyve år var samværet med de mange brødre og søstre, der ikke var ledere og ikke ønskede at blive det, men som bragte en vellugt med sig af liv til liv. Mange af dem levede i beskedne kår og havde ikke sjældent et hårdt dagligt arbejde. Andre var legemligt skrøbelige, undertiden afskåret fra at komme med til alle de møder, vi andre havde. Flere af dem bar på dybe sorger. Hvad de har bragt mig af åndelig velsignelse og lærdom, kan

ikke udtrykkes med ord. De står i mine øjne over alle de ledere, jeg har kendt, i hvert fald mig selv. Deres tjeneste bliver aldrig beskrevet i biografier eller tidsskrifter; det behøves ikke, thi det står opskrevet i Himlene. De har ikke selv nogen anelse om deres betydning. Uden dem havde alt været meget fattigt!

Det er også dem, der – skønt mange af dem er gamle – har været formidlere af den fornyelse, vi har fået lov til at glæde og undre os over den senere tid. Skønt gamle sagde de ikke: »Den gamle vin er

bedst!« I virkeligheden er de unge, thi de har levet i den fornyelse, der hele tiden fornyer det nye; enhver, der gør det, fornyes dermed selv. Skønt oppe i årene har de også været modige, thi der skal mod til at forlade alt på Herrens ord for at komme til det sted, Herren vil vise!

*

Nu har jeg atter lagt biskop Axel Malmstrøms bryllupstale ned iblandt de få papirer, jeg har følt, jeg skulle gemme. Gen-

nem ham rakte Gud mig det ord, der har været mit livs fundament: *Nådegaverne og sit kald fortryder Gud ikke.*

Jeg fik det først ved min konfirmation i 1930. Da forstod jeg det ikke. Malmstrøm skrev det foran i min Salmebog.

Så fik jeg det ved vort bryllup i 1941. Da forstod jeg det heller ikke.

Nu forstår jeg det, thi nu har jeg i halvtredsindstyve år erfaret det – i den sidste tid endda med fornyet styrke og glæde!